

Р.В. Манн
(д. е. н., професор, зав. кафедри економіки та підприємництва
Черкаського державного технологічного університету),
Г.О. Баранов
(здобувач вищої освіти ступеня бакалавра
Черкаського державного технологічного університету)

ІСТОРИКО-ПОЛІТИЧНІ АСПЕКТИ НЕОКОНСЕРВАТИЗМУ В КІНЦІ ХХ СТ.

На основі аналізу історичних аспектів розвитку неоконсерватизму, економічної політики американського уряду Рональда Рейгана, необхідно дослідити застосування економічної практики з метою розвитку економічних процесів, а також задля розкриття особистості Рональда Рейгана. Варто звернути увагу, що на сьогоднішній день мало досліджень з цієї проблематики, а поодинокі дослідження не повною мірою відображають вплив рейганоміки на історію США, України та інші країни. Актуальність роботи полягає в необхідності вивчення та задіянні економічних, політичних, соціальних методів та особливостей в управлінні економіки України. Досліджено історіографію проблематики і доведено, що над деякими аспектами створення і впровадження рейганоміки працювали науковці, висококваліфіковані спеціалісти і реформатори в сфері економіки. Вагомий внесок у вивчення цієї проблематики зробили такі фахівці та політики як: Р.Рейган, М.Фрідман, Ю.Панченко, Ф.Хайек та ін [1–2]. Значний внесок в дослідження основ політичної історії США вніс В.Согрін. В працях В.Согріна обґрунтовується періодизація політичної історії США з урахуванням впливу концепції неоконсерватизму [3]. Історичні і політичні аспекти формування і розвитку неоконсерватизму у США розкриваються в працях А.Блума і Л.Харца [4–5].

В 1970 – 1980-х роках відбулося поступове оновлення консервативної концепції (неоконсерватизму), яке було пов'язано з новим етапом становлення політичних процесів, що яскраво відобразилося, наприклад, в США. Неоконсерватизмом називають сучасну політичну течію, яка орієнтує цінності консерватизму до постіндустріального суспільства і прогнозує політику уряду і курс провідних держав світу з 1970-х років. Метою неоконсерватизму стало стимулювання ринкових відносин і підприємництва. Формуватися неоконсерватизм почав після революційних потрясінь початку ХХ ст., а його становлення відбулося після Другої світової війни.

Процес перебудови системи державного регулювання був однією з важливих особливостей економіки капіталістичних країн 1980–1990-х років. Наприклад, у США в 1980-х роках спостерігалися дестабілізуючі процеси, які об'єднали циклічну і структурну кризи в державі, стагфляцію (зростання інфляції і падіння темпів економічного росту) з напруженням міжнародних відносин і фінансових проблем. До цього привели економічні, соціальні і політичні проблеми 1960–1970-х років в США (гонка озброєнь, війна у В'єтнамі тощо). Серед факторів, які суттєво вплинули на становлення неоконсерватизму, була суспільна реакція на рух 1960-х р., а саме: молодіжний і жіночий рух за розширення громадянських прав, сексуальна революція, діяльність і погляди лідерів неоконсерватизму. Перед державою стала необхідність перегляду методів і напрямів втручання в економічні процеси, тому неоконсервативний варіант державного регулювання замінив Кейнсіанську концепцію розвитку економіки. Фінансові та соціально-економічні проблеми в 1970-х роках показали, що методи державного регулювання й економічна політика вже не відповідають новим правилам економічного розвитку. Кризова ситуація в США вплинула і на традиційні, і на новітні галузі економіки та визначила негнучкість економічної політики, побудованої на неокейнсіанських методах регулювання економіки. Неокейнсіанські методи державного регулювання були піддані критиці з боку Чиказької школи неоконсервативного напрямку, насамперед М.Фрідманом

та Ф.Хайеком, які розробили концепцію мінімального державного втручання в економіку та зайнялися пошуком нових методів державного регулювання економічної кризи [2].

На перший план неоконсервативний уряд США поставив завдання раціонального підходу та підвищення ефективності виробництва, зміни його структури і технологій, збільшення інвестицій. Впровадження нових технологій вимагало накопичення значних інвестиційних ресурсів і вкладення їх у пріоритетні галузі. Основні ідеї неоконсерваторів задіяні на практиці в провідних країнах у 1980-х роках з незначними змінами в методах їх здійснення. Основними напрямками державного регулювання економіки стали: стимулювання сукупної пропозиції, контроль за динамікою грошей для зменшення інфляції, купівля об'єктів державної власності (підприємств, облігацій тощо), зменшення адміністративно-правових обмежень економічної діяльності, зміна державної політики щодо соціальних програм, зростання державного стимулювання науково-дослідної роботи.

Неоконсервативна теорія визначила концептуальну основу економічної політики уряду президента США Р.Рейгана у 1981–1988 рр. і отримала назву – «рейганоміка». Для цієї політики були характерні такі особливості, як захист вільного ринку, збалансованість бюджету, зниження податків для заохочення підприємницької діяльності. Водночас, уряд прийняв рішення для стимулювання інвестиційного клімату, зменшення інфляції та підвищення конкурентоспроможності держави на міжнародній арені [1]. При такому векторі економічного регулювання питання зайнятості і соціального захисту відходили на другий план. Економічна політика США в досліджуваній період базувалася на концепції стимулювання економіки і політика Р.Рейгана стала провідною в неоконсервативній політиці капіталістичних країн у 1980–1990-х роках. Основними задачами економічної політики Р.Рейгана було: раціоналізувати виробництво; технологічно і структурно перебудувати економіку; знизити державний борг, інфляцію та безробіття. Для досягнення поставлених задач було обрано основні напрямки економічної політики, які засновано на скороченні державного втручання в економіку. Податкова політика базувалася на зменшенні податків, що стало першим кроком політики президента Р.Рейгана.

У 1980-х роках в США політика дерегулювання (обмеження державного втручання в підприємницьку діяльність) являла собою комплекс заходів, які були спрямовані не на відмову від державного регулювання економіки, а на якісну зміну стратегії і пріоритетів. Умовою реалізації цієї політики став перерозподіл функцій регулювання між державою і бізнесом та зростання економічної свободи підприємців і послаблення бюрократичного тиску на підприємництво. Для зниження бюрократичного впливу на розвиток економіки і підвищення ефективності управління було прийнято заходи зі скорочення бюрократичного апарату і зменшення витрат на його утримання. Основним напрямком кредитно-грошової політики США в цей період стало антиінфляційне регулювання грошової маси і підтримка заходів Федеральної резервної системи щодо зменшення зростання грошової маси з метою стримування інфляції. На початку 1990-х років відбулося падіння соціального неоконсервативного руху, оскільки соціальні консерватори були розчаровані в спроможності республіканської партії задовольнити соціальні вимоги. Після завершення «холодної війни» з Радянським союзом, течії американського консерватизму не мали об'єктивного фундаменту для подальшого розвитку, але ці процеси ускладнили неоконсерватизм, а не зруйнували його. Неоконсерватори стали більш виваженими в методах політичної боротьби, розширили програму і прийняли документ «Контракт з Америкою». Як наслідок, до середини 1990-х років неоконсерватори інтегрувалися в республіканську партію, а трансформаційні процеси в русі консерваторів кінця ХХ ст. створили умови для розвитку неоконсерватизму в сьогоденні.

Висновок. Досліджено й узагальнено інформацію про історичні аспекти розвитку неоконсерватизму (на прикладі рейганоміки) та використання її досягнень в економіці та політиці. Визначено, що результати економічної політики Р.Рейгана стали позитивним

кроком на шляху досягнення високих показників в соціально-політичному й економічному житті США. Економічному розвитку сприяло успішне завершення структурно-технологічної перебудови економіки, стабілізація курсу долара і перехід до більш відкритого типу економіки. Однак не вдалося вирішити завдання бездефіцитного бюджету, оскільки скорочення витрат на соціальні цілі не компенсувало зростання військових витрат. На основі аналізу історичних аспектів розвитку неоконсерватизму, економічної політики американського уряду Рональда Рейгана, надано варіанти застосування економічної практики з метою розбудови економіки сьогодення.

Література:

1. Рейган Р. Жизнь по-американски. – М.: Новости, 1992. – 752 с.
2. Панченко Ю. В. Спільне і відмінне в ідеології неоконсерватизму у Великій Британії та США // Сумська Старовина. – 2007. – № 21/22. – С. 72-78.
3. Согрин В. В. Исторический опыт США. – М.: Наука, 2010. – 581 с.
4. Bloom A. The Closing of the American Mind. – New York, 1987. – 392 p.
5. Харц Л. Либеральная традиция в Америке / Пер. с англ., общ. ред., вступ.сл. и послесл. В. Согрина. – Москва: Прогресс, 1993. – 400 с.